

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетом на седници од 21. септембра 2015. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње мр Драгане Чворовић под називом: ``Лишење и ограничење слободе од стране полиције.`` У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

РЕФЕРАТ

О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Подаци о кандидату

Мр Драгана Чворовић је рођена 1. септембра. 1981. године у Београду, где је завршила основну школу и гимназију. Кандидаткиња је 2001. године уписала Правни факултет и на истом дипломирала са просечном оценом 9,65. Говори енглески, руски и немачки језик. Активни је члан Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу.

Одмах по дипломирању на факултету (школске 2005/2006) уписала је последипломске студије на Правном факултету Универзитета у Београду (СМЕР КРИВИЧНОПРАВНИ), . На последипломским студијама је 5. јула 2007. године са одликом положила усмени магистарски испит. Одбраном магистарске тезе (такође са одликом) под називом ``Полиција и преткривични поступак`` на Правном факултету Универзитета у Београду 14. јуна 2010. године стекла је академски назив магистра правних наука. Значај овог магистарског рада огледа се, пре свега, у чињеници да се у нашој кривичноправној литератури осећа уочљив недостатак студије која целовито обрађује ову проблематику, а што је постигнуто овом тезом којом је кандидаткиња значајно допринела бољем сагледавању места и улоге полиције у преткривичном поступку у нашој земљи, те указала на нормативне и практичне проблеме у вези са овом проблематиком, уз указивање на могући адекватни начин њиховог успешног решавања. С обзиром

на ово, резултати до којих се дошло у овој магистарској тези су од несумњиве користи у раду на текућој реформи кривичног процесног законодавства Србије који је још увек у току, а у оквиру којег се, управо не мала пажња, мора посветити – и посвећује и процесном положају полиције у преткривичном-претходном кривичном поступку.

Мр Драгана Чворовић је непосредно по дипломирању засновала радни однос у Институту за криминолошка и социолошка истраживања у Београду у својству истраживача приправника и у истом је радила од јуна 2005. до марта 2006. године. Марта месеца 2006. године прелази да рад на Вишу школу унутрашњих послова у Београду (сада Криминалистичко-полицијска академија) где је и данас запослена као асистент у настави за ужу научну област Казнено право, за наставни предмет Основи кривичног процесног права.

Мр Драгана Чворовић поред извођења вежби раније на Вишој школи унутрашњих послова а сада Криминалистичко-полицијског академији из предмета: Кривично процесно право, Кривично право и Полиција у преткривичном поступку, учествовала је (са поднетим рефератом или саопштењем) у раду осам округлих столова и других научно-стручних скупова у организацији Криминалистичко-полицијске академије, Института за криминолошка и социолошка истраживања из Београда, Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу и Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије. Затим, у својству члана научно-истраживачког тима учесник је у раду шест научно-истраживачких пројеката од којих су два још увек у току.

Мр Драгана Чворовић је поред претходно наведене магистарске тезе, што самостално, што коауторски (у тексту овог Реферата се навођењем имена другог других аутора), означава посебно који су радови коауторски), написала и објавила-припремила за објављивање и следеће радове:

1. Начело опортунитета кривичног гоњења, Ревија за криминологију и кривично право, Год. 46, бр.1 (2008), стр.153- 169, ISSN 1820- 2969 UDK: 343.24

2. Оправданост и сврха начела опортунитета кривичног гоњења, студија ” Опортунитет кривичног гоњења”, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2009.год., стр. 13-28, ISBN 978-86-906513-5-1 COBISS.SR-ID157967372

3. Специфичности откривања и доказивања кривичних дела високотехнолошког криминала (Међународна правна акта и национално законодавство - Основна решења и искуства у досадашњој примени), Полиција, безбедност и високотехнолошки криминал, Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2010.год., стр.15-36; ISBN 978-86-7020-172-9 COBISS.SR-ID178875660

4., Однос полиције и других субјеката преткривичног поступка као фактор његове ефикасности у Радној верзији ЗКП РС, Ревизија за криминологију и кривично право, год.48, бр.2 (2010) , стр.169-191, ISSN 1820-2969 UDK: 343.123.12(497.11)

5. Д. Чворовић - Т.Кесић, Полиција као субјекат тужилачког концепта истраге према Радној верзији Законика о кривичном поступку од 2010. године, Збор. `Нова решења у кривичном процесном законодавству –Теоретски и практични аспект,` Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2011, стр.384-396 ISBN 978-86-83437-94-8 COBISS.SR-ID 185878796 UDK 343.134:343.13(497.11) (082)

6. Д.Чворовић-Т.Кесић, Улога полиције у информисању јавности о поступању у кривичним стварима, Ревизија за криминологију и кривично право, Бр. 2-3/2011, стр.511-524 UDK 343.123.12

7. Д.Чворовић-Т.Кесић, Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и Радна верзија ЗКП Републике Србије`Правна ријеч`, бр.29/2011, ISSN: 1840-0272; УДК 343.1(497.11); стр.681-701

8.Т.Кесић-Д.Чворовић, Трајање кривичног поступка и судска казнена политика, Збор. “ Казнена политика (Раскол између закона и његове примјене “, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Источно Сарајево, 2012, стр.335-349, ISBN 978-99938-22-32-5, COBISS.BX-ID 2710040

9.Т.Кесић-Д.Чворовић, Европски стандарди заштите личних података у оквиру полицијске сарадње у кривичним стварима, Збор.“ Европске интеграције и међународна кривичноправна сарадња “, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу - Институт за упоредно право, Београд 2011- 2012, стр. 123-139, ISBN 978-86-80059-79-2 (ИУП), COBISS.SR-ID 190735884

10. Лајић, О., Чворовић, Д.: *Confiscation the Proceeds of crime and Human Right Standards*, Thematic conference “ Archibald Reiss days “, vol. I , pp. 241- 251, 2012, UDC: 343.272, ISBN 978- 86- 7020-217- 7, COBISS. SR-ID: 192446220

11 Ивановић, З. Чворовић, Д.: *Српски парадокс пресретања комуникација, 4 саветовање:*” Злоупотреба информационог технологија И заштита (ЗИТЕХ-12) “, Зборник радова (цд-ром), Београд, 18-19. мај 2012., ISBN 978-86-909511-2-3, COBISS.SR-ID 190893324

12. Д.Чворовић, Тужилачки концепт истраге као инструмент државне реакције на криминалитет (Нови ЗКП РС и европски стандарди), Збор.” Криминал, државна реакција и хармонизација са европским стандардима “, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2013 год., стр. 405- 422, ISBN 978- 86-83287- 67- 3, COBISS.SR-ID 198666508

13. Д. Чворовић, Споразуми јавног тужиоца и окривљеног, приручник за примену законика о кривичном поступку, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2013 год., стр. 273- 284, ISBN 978- 86- 85207-97- 6, COBISS.SR-ID 202767116

14. Оливер Лајић, Александар Чудан и Драгана Чворовић, *Confiscation proceeds of crime as a tool for fighting organized crime – pro et contra, International Scientific Conference: The Balkans between Past and Future: Security, Conflict*

Resolution and Euro-Atlantic Integration, Faculty of Security – Skopje (Macedonia), Ohrid, Republic of Macedonia, 5-8 June 2013, p. 183- 198

15. *Јавни тужилац и полиција као кључни субјекти предистражне и истражне фазе новог кривичног поступка, Збор.*" Положај и улога полиције у демократској држави ", Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2013. год., стр. 111- 139, ISBN 978-86- 7020-254-2, COBISS.SR-ID 202799116

16. *Кесић, Т., Чворовић, Д., Законодавна казнена политика и концепт истраге, Збор.* " Казнена политика као инструмент државне политике на криминалитет, Министарство правде Републике Српске, Универзитет у Бањој Луци, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, ЈУ Службени гласник Републике Српске, Бања Лука, 2014. год. 177- 189, ISBN 978- 99938- 22- 40- 0, COBISS.RS- ID 4199448

17. *Бошковић, Г., Чворовић, Д., Оптужење и скраћени кривични поступак, Збор.*" Оптужење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2014. год., стр. 426- 441, ISBN 978- 86- 6411- 003- 7, COBISS. SR- ID 209102860

18. *Међународни стандарди дерогације и ограничења права на слободу и безбедност личности, Збор.*" Положај и улога полиције у демократској држави ", Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2014. год., стр.27- 51, ISBN 978- 86-7020-300-6, COBISS.SR-ID 211921164

19. *Чворовић, Д., Турањанин, В., Начело опортунитета као диверзиона форма поступања у кривичним стварима, Међ.скуп:* " Дани Арчибалда Рајса ", Криминалистичко- полицијска академија, Београд, 2015. год. (рад у штампи).

20. *Чворовић, Д., Турањанин В., " Улога пороте у Француском кривичном поступку ",* *Анали Правног факултета Универзитета у Београду*, стр. 217- 233. УДК 343.195(44); *Cerif : S149*

21. *Чворовић, Д., Турањанин, В., " Споразум о признању кривичног дела у пракси трибунала за бившу Југославију ",* *Страни правни живот, Институт за упоредно право*, стр. 239- 257. УДК: 343.144:341.645.5(497.1)

22. " *Јавни тужилац као моћна фигура савременог кривичнопроцесног законодавства* ", *Институт за криминолошка и социолошка истраживања, монографија у припреми*, 2015. год.

23. *Чворовић, Д., Турањанин В., " Идеали правичности и реформисано кривичнопроцесно законодавство Републике Србије ",* *Институт за упоредно право, зборник у припреми*, 2015. год.

1.2. Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње мр Драгане Чворовић носи наслов ``Лишење и ограничење слободе од стране полиције,`` има 466 странице А 4 формата (фонт *Times New Roman* 12, проред 1,5, маргине 30 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

У дисертацији се налази насловна страна на српском и енглеском језику, страна са информацијама о ментору и члановима комисије, страна са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, четири странице садржаја, попис литературе на 23 странице и биографија аутора.

Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине законски текстови,

судска пракса, различити монографски научни радови, уџбеници, зборници радова, научни чланци и студије. Анализирано је више десетина одлука суда, јавног тужиоца и полиције по питању практичне примене мера лишења и ограничења слободе од стране полиције.

Садржајем дисертације обухваћена су уводна разматрања, осам делова, закључна разматрања и предлози *de lege ferenda*, са укупно 713 фуснота у тексту. Списак цитиране литературе обухвата библиографске јединице, не укључујући цитиране одлуке, а израђен је и посебан списак коришћених правних извора међународног и домаћег порекла.

2.Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације на тему *``Лишење и ограничење слободе од стране полиције``* неспорно спада у једно од значајнијих и актуелнијих питања када је реч о кривично-правној науци уопште. Као пример оправданости овакве констатације довољно је навести бројна међународна документа која прокламују одредбе којима се гарантује право на слободу (нпр. Универзална декларација о људским правима, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Конвенција против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни или поступака и др.) што указује на све већи значај који се придаје људским правима, која су своју експанзију доживљавају средином XX века. Данас, и не само данас, неспорно је да су људска права универзална, неотуђива и да се као таква могу ограничити само у законом предвиђеним случајевима. Међутим, могућност ограничења људских права, није нешто што погађа само појединца као људско биће, већ последице незаконите примене мера ограничења основних људских права, погађају и субјекте који су надлежни за њихову примену, а самим тим и друштво као целину. С обзиром на то, посматрано са националног и међународног аспекта, аспекта појединца и друштва као целине, актуелност и значај теме докторске дисертације није потребно посебно доказивати. У тексту дисертације даје се одговор на низ питања која се тичу саме проблематике, а то су основна људска права и слободе, субјекти лишења и ограничења слободе, видови ограничења и лишења слободе од стране полиције у позитивном кривичном процесном законодавству, као и нормативно регулисање наведених мера у историји кривичног процесног законодавства Србије. Даље, с обзиром на све чешћу појаву транснационалног криминала, у раду се анализира и проблематика међународне полицијске сарадње и њен допринос ефикасности рада полиције у примени мера лишења и ограничења слободе као и усаглашеност нормативне основе наведених мера са компетентним компаративним кривичним процесним законодавствима .

Посматрано с аспекта архитектонике, предметна проблематика докторске дисертације обрађена је кроз осам међусобно повезаних делова. Сходно оваквој систематици предмет првог дела докторске дисертације су општа разматрања о слободама и правима човека и то кроз теоријску анализу слободе човека као његовог универзалног права и обавезе његовог поштовања. У овом делу дисертације указује се на сам појам слободе, као универзалног, неотуђивог и једнаког права за све, без обзира на расу, боју коже, пол, веру, карактеристике

слободе као основног људског права, законску регулативу, субјекте који је ипак у одређеним ситуацијама могу ограничити или пак лишити одређено лице слободе, оправданост примене оваквих мера и границе које су законски постављене и испод којих се не може задирати даље у људска права, односно не може нарушавати могућност личне слободе и свих других облика слободе које су загарантоване како адекватним нормама домаћег права тако и релевантним међународним документима. Даље, полазећи од чињенице да би слика друштва рефлектовала конзистентност, неопходно је адекватно законски регулисати и заштити основна људска права и на тај начин обезбедити појединцу адекватну заштиту његових људских права од могућности било какве произвољности, самовоље и незаконитости. С обзиром на то, међународни акти и национално законодавство о слободама и правима човека и грађанина такође су предмет анализе докторске дисертације. У овом контексту у дисертацији се анализирају адекватни акти како националног законодавства тако и међународни (регионалног и универзалног карактера). Уз ово, предмет разматрања у дисертацију су и питања која се тичу полиције као субјекта лишења и ограничења слободе, односно полицијских функција. Анализа ове проблематике показала је да се у савременом, демократском друштву, полиција трансформисала у службу која служи грађанима и управо је то кључна спона између полиције и људских права, с обзиром на то да прописана људска права штите грађанина од било какве произвољности, незаконитости, а полиција је та која мора да штити и поштује људска права и да пружа грађанима неопходну помоћ и у том погледу. Односно, извршена анализа је показала да су две полицијске функције кључне када је реч о предистражном поступку и фази истраге у покренутом кривичном поступку. То су : функција сузбијања криминалитета која у себи обједињује два вида, а то су превентивни и репресивни, а друга је одржавање јавног реда и мира и социјално-услужни сегмент.

Посебна група питања која чини предмет дисертације су питања која се тичу превентивног полицијског деловања. Неопходност обраде и овог њеног сегмента јавља се нужно и стога, без обзира на изражен репресивни карактер, када је реч о деловању полиције, оно чему треба тежити по питању ефикасности супростављања криминалитету уопште, јесте управо превенција, док би репресија требало да се сведе на минимум. С обзиром на то, проблематици превентивног деловања у свим сферама полицијског приступања посвећена је посебна пажња у овом делу дисертације.

Уз наведено, ту су и питања која се тичу историје примене мера ограничења и лишења слободе од стране полиције у кривичном процесном законодавству Србије, и то у периоду од доношења првог српског законског текста овог карактера, 1865., па све до новог Законика о кривичном поступку из 2011. Овакав приступ у обради овог аспекта предметне проблематике изабран је у вези са чињеницом да је Законик о поступку судском у кривичним делима од 1865. посматрано са аспекта основних људских слобода и права, први законски текст који је нормативно регулисао привремени притвор, узапћење ствари и претресање стана и лица. Иначе, цео посматрани период по својој структури, груписан је у шест међусобно повезаних целина наведеног временског периода

(од Законика о поступку судском у кривичним делима од 1865 до данас).

Обзиром на тему централни део докторске дисертације чине питања која се тичу појединих видова лишења и ограничења слободе од стране полиције у позитивном кривичном процесном законодавству Србије. Појединачно посматрано ту су питања која се тичу: позива као вида ограничења слободе; довођења као вида ограничења слободе; лишења слободе; задржавања као посебног вида ограничења слободе; задржавања лица на месту извршења кривичног дела; ограничења кретања на одређеном простору; других могућих случајева лишења и ограничења слободе од стране полиције и контроле одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе (Контрола одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе као инструмент законитости њеног рада); субјекти права захтевања контроле одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе; услови могућности тражења контроле; начини контроле; субјекти одлучивања о законитости одлуке о лишењу и ограничењу слободе од стране полиције и суд као субјекат одлучивања о законитости одлуке о лишењу и ограничењу слободе од стране полиције.

Спроведено емпиријско истраживање изложено у докторској дисертацији указује да је потребно озбиљније преиспитати обим и законитост поступања полиције у примени мера лишења и ограничења слободе у Републици Србији. У циљу добијања што валиднијих података у вези са овим, испитивање је реализовано на репрезентативном узорку којим су обухваћени сви делови Републике Србије и тиче се петогодишњег периода (2006–2013). У завршном тексту дисертације дата су закључна разматрања у којима се на један сажет начин приказују основни резултати до којих се дошло у раду, а потом су дати и предлози у *de lege ferenda* смислу, који треба да допринесу још адекватнијем начину нормативног регулисања полиције као активног субјекта одлучивања о лишењу слободе и ограничењима слобода и права грађана, односно још адекватнијој примени тако нормираног положаја полиције у практичној реализацији њених овлашћења овог карактера.

Када је реч о предмету докторске дисертације треба истаћи и чињеницу да је њена изузетна актуелност потврђена низом аргумената датих у тексту дисертације. Кандидаткиња је у урађеној докторској дисертацији обрадила највећи број питања кривичнопроцесног карактера основних људских слобода и права која су као таква загарантована сваком човеку и грађанину, која као таква представљају одраз савремености, демократије, која су као таква предвиђена нормативним оквирима националног законодавства и нормама међународног права које у себи сублимира ратификоване међународне уговоре обавезујућег карактера (*тврдо право*), општеприхваћене принципе међународног права и ситуације у којима је могуће основна права ограничити, ускратити у складу са законом, само под законом предвиђеним условима и од стране само за то надлежних органа. Из текста дисертације произилази да би апсолутна примена основних људских слобода и права у савременом демократском правном поретку значила њихову правну и фактичку негацију. С обзиром на то кандидаткиња закључује да су државе овлашћене да у тачно одређеним законом прописаним условима ова права и слободе подвргну извесним ограничењима. У складу са

тим, уживање сваке од ових слобода и права неминовно је повезано и ограничено са уживањем од стране другог, иначе би у супротном безвлашће завладало у унутрашњим правним порецима. Даље, полазећи од чињенице да се као главни субјекат који под законом прописаним условима може ограничити слободу, појављује полиција, то се полицији мора посветити посебна пажња, и то пре свега због улоге коју она остварује у савременом друштву, кроз превентивни и репресивни аспект, и то како на националном нивоу тако и на међународном који добија све већи значај, посебно из угла сузбијања савремених облика криминалитета. Повезаност полиције са поштовањем основних људских слобода и других права сваког човека и грађанина јесте неминовна с обзиром на то да има широка оовлашћења у која су имплементиране основне слободе и права.

Из текста урађене дисертације јасно произилази и став кандидаткиње да је поштовање и значај постојања људских права, како на националном тако и међународном нивоу императив који се мора осигурати, а ситуације у којима их је могуће ограничити, морају бити сведене само на законом прописане уз испуњење рестриктивно прокламованих услова детерминисаности, и од стране за то прописаних органа. У овом контексту рестриктивне клаузуле имплицирају на јемства неутуђивих људских права, које предвиђа и Устав Републике Србије, и то кроз очување људског достојанства и остварења пуне слободе и једнакости сваког појединаца у праведном, отвореном и демократском друштву, заснованом на начелу владавине права (чл. 19. Устава).

Доктринарна оправданост проучавања предмета докторске дисертације произилази из доприноса научној верификацији одређених појава и чинилаца, а који пре тога нису били предмет комплетније анализе, односно нису били потврђени, чиме се стиче њихова друштвена оправданост, јер доприноси решавању актуелних друштвених проблема сузбијања криминалитета, која посебно аспект превенције, реализују мерама лишења и ограничења слободе, односно положаја и улоге полиције у предистражном поступку реформисаног кривичног процесног законодавства Републике Србије (ЗКП/2011). Суштина научне оправданости рада манифестована је у екстензији, али и продубљивању знања на нивоу научне дескрипције и класификације у домену разматрања улоге полиције у примени мера лишења и ограничења слободе лица осумњичених-окривљених за извршење кривичног дела.

Основни циљеви докторске дисертације су: 1) утврђивање положаја, места и улоге полиције као субјекта лишења и ограничења слободе једног лица уопште, а ту спада и сагледавање квалитета нормативне основе правног регулисања питања која се тичу основа и начина могућности практичне реализације права полиције да одређено лице лиши слободе и да га ограничи у другим његовим правима; 2) утврђивање степена усаглашености позитивног кривичног законодавства Србије са општеприхваћеним стандардима по питању могућности, обима и услова ограничавања слобода и права грађана од стране полиције, као једног од важнијих субјеката оваквог једног овлашћења; 3) испитивање практичног поступања полиције у примени мера лишења слободе и ограничавања слобода и права грађана у Републици Србији, а у оквиру тога, пре свега обима и законитости примене таквих њених овлашћења, те 4) формулисање предлога *de*

lege ferenda у два основна правца. Прво, у правцу повећања степена заштите слобода и права грађана уопште, а посебно са аспекта овлашћења полиције у случајевима њиховог ограничавања. Други правац ових предлога се односи и на усаглашавање позитивног кривичног процесног законодавства Србије по питањима која представљају предмет дисертације са ратификованим међународним правним актима и другим општеприхваћеним међународним стандардима из ове области. Управо овај аспект дисертације је од посебног значаја у времену њене израде. Ово из разлога што је у току рад на окончању реформе кривичног процесног законодавства Србије започете доношењем Законика о кривичном поступку из 2001, а једно од важнијих питања те реформе јесте управо питање начина, услова и обима лишења слобода и ограничења других права грађана као субјеката кривичног поступка уопште.

Поред ових изнесених, основних циљева, у дисертацији је сагледано и питање односа полиције и других субјеката одлучивања у примени мера лишења и ограничења слобода од стране полиције. Неопходност разматрања и ове проблематике током рада на дисертацији јавила се пре свега као резултат чињенице да су одлуке полиције о примени мера лишења слобода и других ограничења слобода и права грађана подложне контроли других државних органа (пре свега, суда). Све постављене циљеве рада на дисертацији кандидаткиња је у потпуности остварила.

Кандидаткиња је спровела одговарајуће практично истраживање, као и анализу постојећих статистичких података, те проверавала законитост примене одредаба позитивног кривичног процесног законодавства у практичној примени мера лишења и ограничења слобода осумњиченог и окривљеног лица поводом извршеног кривичног дела, да би на основу тога, извела аргументовани закључак, како о функционалности постојећих законских одредби, тако и о могућем правцу будућих

Све претходно наведено јасно указује на велику актуелност теме, односно предмета докторске дисертације, која је од великог, како научног, тако и практичног значаја, као и оствареност циља истраживања, односно саме докторске дисертације.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основна (општа) хипотеза докторске дисертације је – право на слободу као међународни стандард универзалног је карактера, који је у националном нормативном оквиру предвиђен Уставом, док је конкретизација апстрактне одредбе манифестована у законским актима и то Закоником о кривичном поступку и Законом о полицији.

Прва посебна хипотеза: Савремене доктринарне идеје претендују ка реализацији ефикасности кривичног поступка као кључног циља реформе кривичног процесног законодавства, а да то не иде на уштрб основних права и слобода његових субјеката - пре свега осумњиченог и окривљеног лица.. Реализација ефикасности захтева истовремено координирано деловање надлежних државних органа, а то су: јавни тужилац, полиција и судија за претходни поступак.

Друга посебна хипотеза: Полиција и јавни тужилац су кључни субјекти достизања ефикасности у предистражном поступку која се рефлектује и у кривичном поступку. Мере за обезбеђење присуства осумњиченог су инструменти реализације ефикасности, а полиција је неизоставан субјекат њихове примене.

Прва појединачна хипотеза: Полиције када је реч о сузбијању незаконитих понашања је кључни субјекат, јер је она управо орган јавне власти који штити основне слободе и права од потенцијалних прекршилаца закона. Веза која постоји између полиције и људских права изузетно је значајна, посебно посматрано са аспекта лишења и ограничења слободе, где је управо она кључни субјекат када је реч о примени мера којом се одређено лице лишава слободе или којим се ограничава одређено право применом законом прописаних мера.

Друга појединачна хипотеза: У савременом, демократском друштву у коме се активно унапређују стандарди о људским правима аспект полицијског деловања нужно захтева поштовање стандарда који су прописани релевантним међународним документима и националним законодавством, посебно Европске конвенције за заштиту људских слобода и права. У том циљу, акценат је на чл. 5. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која прокламује право на слободу и безбедност личности, односно забрану произвољног лишења слободе и предвиђа могућност лишења слободе само у законитом поступку, уз испуњење рестриктивно прописаних услова и на законит начин.

Спроведеним истраживањем постављене хипотезе су потврђене, а сви ставови кандидаткиње у односу на потврду хипотеза су ваљано објашњени и детаљно образложени.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација мр Драгане Чворовић под насловом ``Лишење и ограничење слободе од стране полиције,`` има неколико основних целина подељених у осам делова, са по више поглавља, структурисаних на одговарајући начин, прилагођен логичном развоју теме истраживања. У складу са овако конципираном архитектоницом након уводних разматрања први део докторске дисертације бави се општим разматрањима о слободама и правима човека и то кроз теоријску анализу слободе човека као његовог универзалног права и обавезе његовог поштовања. У овом делу дисертације указује се на сам појам слободе, као универзалног, неутуђивог и једнаког права за све, без обзира на расу, боју коже, пол, веру, карактеристике слободе као основног људског права, законску регулативу, субјекте који је ипак у одређеним ситуацијама могу ограничити или пак лишити одређено лице слободе, оправданост примене оваквих мера и границе које су законски постављене и испод којих се не може задирати даље у људска права, односно не може нарушавати могућност личне слободе и свих других облика слободе које су загарантоване како адекватним нормама домаћег права тако и релевантним међународним документима. С обзиром на то у овом делу дисертације, сасвим оправдано, анализирају се темељи и даљи пут развоја људских права, који је у експанзији, а подразумева да свако људско биће има

иста људска права, да она самим рођењем припадају свим људским бићима, да их нико не може одузети, нити их се може одрећи. У демократској држави, правној држави, тј. оној држави која се одликује владавином права, поштовање људског достојанства треба да буде полазна тачка њеног устројства, што се јасно истиче у овом делу тексту дисертације.

Предмет другог поглавља овог дела дисертације су питања везана за међународне акте и национално законодавство о слободама и правима човека и грађанина. Сходно овом, овде се анализирају адекватни акти како националног законодавства тако и међународни (регионалног и универзалног карактера), узи истицање да је у савременом демократском друштву, законско регулисање људских права је подигнуто на виши, међународни ниво и то не само са аспекта законског регулисања, већ и нужности усклађивања националног законодавства са међународним документима, што управо указује на све већи значај који се придаје људским правима на међународном нивоу. Поред два наведена ту су још два поглавља овог дела дисертације. Прво је посвећено проблематици општих разматрања лишења и ограничења слободе човека, а друго односу претпоставке невиности и лишења и ограничења слободе од стране полиције.

У другом делу дисертације (Полиција као субјект лишења и ограничења слободе – Општа разматрања), акценат је стављен на полицију као субјект лишења и ограничења слободе и та проблематика је обрађена кроз три поглавља. Прво поглавље бави се појмом полиције и полицијске функције који је анализиран и с теоријског аспекта. Уз ово, значење појма полиције анализирано је и кроз период њене егзегезе који је био изложен немалом броју промена. Анализа је показала да појам „полиција“ датира још од античког времена и тешко да се може успоставити било каква веза или знак једнакости између савременог значења појма полиција и полиције тог времена. Током историје често се термин полиција изједначавао с појмом државне управе или државног поретка. Тек од краја XVIII и почетком XIX века, појам полиција у свом функционалном смислу везује се за службу која се бави одржавањем јавног реда и мира, сигурности и поретка, чувањем слободе, својине и личне сигурности. У том контексту, крајем XIX века долази до раздвајања полицијске делатности од делатности осталих ресора унутрашње управе. Међутим, то не значи да се овим раздвајањем појам полиције могао прецизно утврдити, јер он ни у савременој науци није једнозначан. У складу с тим, карактеристика великог броја различитих дефиниција указује на сложеност овог појма и поставља се питање да ли је могуће одредити овај појам на свеобухватан начин а да се избегне свођење на њене основне елементе. Одговор на ово питање даје се у овом делу дисертације.

Уз изнесено, предмет анализе овог дела дисертације је и генерална проблематика која се односи на основне полицијске функције. Анализа ове проблематике показала је да се у савременом, демократском друштву, полиција трансформисала у службу која служи грађанима и управо је то кључна спона између полиције и људских права, с обзиром на то да прописана људска права штите грађанина од било какве произвољности, незаконитости, а полиција је та која мора да штити и поштује људска права и да пружа грађанима неопходну помоћ и у том погледу.

Посебну групу питања овог дела дисертације чине питања која се тичу појма и врсте полицијских функција с обзиром на бројност функција које полиција обавља. Анализа ове проблематике показује да је одређивање појма полицијских функција на један синтетички, довољно уопштен начин изузетно тешко, с обзиром на то да се у савременом друштву полицијске функције, битно разликују од функција полиције ранијих периода и управо тај сегмент додатно компликује могућност уопштавања. Уз ово, овде извршена анализа је показала да су две функције кључне када је реч о предистражном поступку и фази истраге у покренутом кривичном поступку. То су : функција сузбијања криминалитета која у себи обједињује два вида, а то су превентивни и репресивни, а друга је одржавање јавног реда и мира и социјално-услужни сегмент. Посматрано у том контексту, утврђено је да полиција приликом обављања својих функција, ни у једном наведеном сегменту није једини субјекат, али засигурно јесте онај кључни. У прилог тој чињеници наводи се деловање полиције на пољу сузбијања криминалитета, где она успева да реализује успешно своју улогу захваљујућу великом броју субјеката, а најинтензивнија веза постоји између полиције и јавног тужиоца, што је и логично, с обзиром на то да је његова улога руководећа у предистражном поступку али и нови тужилачки концепт истраге који постојећу везу учвршћује

Следећа група питања овог дела дисертације тиче се превентивног полицијског деловања. Неопходност обраде и овог њеног сегмента јавила се нужним и стога, без обзира на изражен репресивни карактер, када је реч о деловању полиције, оно чему треба тежити по питању ефикасности супростављања криминалитету уопште, јесте управо превенција, док би репресија требало да се сведе на минимум. С обзиром на то, проблематици превентивног деловања у свим сферама полицијског приступања посвећена је посебна пажња у овом делу дисертације.

Друго поглавље овог дела дисертације посвећено је питањима могућих случајева полицијског лишења и ограничења слободе. С обзиром на тему дисертације, овде се даје само основа за разматрање могућих случајева полицијског лишења и ограничења слободе, док је њихова детаљна анализа предмет других делова дисертације. Посматрано у овом контексту, овде се даје анализа следећих случајева ограничења и лишења слободе: позив, довођење, лишење слободе, задржавање као посебан вид ограничења слободе, задржавање лица на месту извршења кривичног дела, ограничење кретања на одређеном простору и др. Такође, овде се анализира и проблематика начина контроле рада полиције, услови под којима се она може тражи као и субјекти који одлучују о законитости одлуке о лишењу и ограничењу слободе од стране полиције.

Историја примене мера ограничења и лишења слободе од стране полиције у кривичном процесном законодавству Србије јесте предмет анализе трећег дела дисертације. У том контексту његова генеза обухвата период од доношења првог српског законског текста овог карактера, 1865, па све до новог Законика о кривичном поступку из 2011. Овакав приступ у обради овог аспекта предметне проблематике изабран је у вези са чињеницом да је Законик о поступку судском у кривичним делима од 1865. посматрано са аспекта основних људских слобода и

права, први законски текст који је нормативно регулисао привремени притвор, узапћење ствари и претресање стана и лица. Иначе, цео посматрани период по својој структури, груписан је у шест међусобно повезаних целина. То су: период важења Законика о поступку судском у кривичним делима од 1865, затим период важења Законика о судском кривичном поступку Краљевине Југославије из 1929, потом период развоја кривичног процесног законодавства од почетка Другог светског рата до престанка важности Закона о кривичном поступку из 1948, период развоја ове гране права од 1953. до 1976, те период важења ЗКП-а из 1976 (с његовим изменама и допунама). На крају, ту је период након доношења ЗКП-а из 2001. до данас.

Четврти део дисертације (Поједини видови лишења и ограничења слободе од стране полиције у позитивном кривичном процесном законодавству Србије) обухвата стручно-критичку, теоријско-нормативну анализу девет група питања овог карактера. Поред општих разматрања ту су питања која се тичу: позива као вида ограничења слободе; довођења као вида ограничења слободе; лишења слободе; задржавања као посебног вида ограничења слободе; задржавања лица на месту извршења кривичног дела; ограничења кретања на одређеном простору; других могућих случајева лишења и ограничења слободе од стране полиције и контроле одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе (Контрола одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе као инструмент законитости њеног рада); субјекти права захтевања контроле одлуке полиције о лишењу и ограничењу слободе; услови могућности тражења контроле; начини контроле; субјекти одлучивања о законитости одлуке о лишењу и ограничењу слободе од стране полиције (Опште напомене) и суд као субјекат одлучивања о законитости одлуке о лишењу и ограничењу слободе од стране полиције. Четири су основна питања којима је посвећена посебна пажња у овом делу дисертације. То су питања која се тичу: појма међународне полицијске сарадње; начина правног регулисања међународне полицијске сарадње; међународне полицијске сарадње као инструмента ефикасности рада полиције у примени мера лишења и ограничења слободе и европског налога за хапшење.

Наредни, шести део дисертације посвећен је проблематици начина правног регулисања и практичне примене мера лишења и ограничења слободе и других права грађана од стране полиције у компаративном кривичном процесном законодавству. У избору питања која су предмет обраде у овом делу дисертације примењена су два критеријума. Прво, да то буду репрезентативна кривичнопроцесна законодавства земаља и једног и другог (континенталног и англо-саксонског) правног система. Сходно овом критеријуму, предмет разматрања питања лишења и ограничења слободе и права грађана од стране полиције јесте кривичнопроцесно законодавство Немачке, САД и земаља бивше Југославије. Други критеријум у избору питања која представљају предмет разматрања овог дела дисертације јесте фаза поступка у којем, пре свега, долази до изражаја активност полиције када је у питању лишење и ограничење слободе и права грађана. То су истрага, односно претходни кривични поступак, што зависи од конкретног кривичног процесног законодавства.

Полазећи од чињенице да целокупност сагледавања проблематике

лишења и ограничавања слободe грађана од стране полиције поред нормативне компоненте захтева и аспект примене правне нормe у праксу поступања полиције, то је у дисертацији посвећена посебна пажња и емпиријском истраживању ове проблематике. Сprovedено емпиријско истраживање показало је обим и законитост поступања полиције у примени мера лишења и ограничења слободe у Републици Србији. У циљу добијања што валиднијих података у вези са овим, испитивање је реализовано на репрезентативном узорку којим су обухваћени сви делови Републике Србије и тиче се петогодишњег периода (2006–2013). Резултати до којих се дошло спроведеним истраживањем обрађени су скупно и по појединим облицима лишења и ограничења слободe од стране полиције.

На крају дисертације дата су образложена закључна разматрања у којима се на један сажет начин приказују основни резултати до којих се дошло у раду, а потом се дају и предлози *de lege ferenda* који би требало да допринесу још адекватнијем начину нормативног регулисања полиције као активног субјекта одлучивања о лишењу слободe и ограничењима слобода и права грађана, односно још адекватнијој примени тако нормираног положаја полиције у практичној реализацији њених овлашћења овог карактера.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње мр Драгане Чворовић под насловом „Лишење и ограничење слободe од стране полиције“, оригиналан је и користан допринос науци кривичног процесног права, будући да представља значајно истраживање полиције као субјекта ограничења и лишења слободe лица осумњиченог-окривљеног за извршење кривичног дела. Све претходно наведено што се тиче предмета и циља докторске дисертације јасно указује на велику актуелност теме, односно предмета докторске дисертације, која је од великог, како научног, тако и практичног значаја. Остварењем циља докторске дисертације да се стручно-критички анализирају све особености законског оквира примене мера лишења и ограничења слободe једног лица од стране полиције уз указивање на одређене нејасноће у законском тексту и формулисање одговарајућих предлоге *de lege ferenda*, остварен је значај доктринарни резултат, те дат и врло солидан како научни тако и практични допринос. Од великог практичног значаја је запажање кандидаткиње да постојећи нормативни основ још увек није такав да обезбеђује са једне стране ефикасно полицијско поступање на пољу борбе против криминалитета а са друге да се тиме не крше међународним актима и националним законодавством гарантованих слобода и права субјеката кривичног поступка уопште. Оправданост овакве констатација кандидаткиња види пре свега у недовољној прецизности и контрадикторности одређеног броја законских норми које регулишу ову проблематику. Из овог кандидаткиња изводи, сасвим оправдан став да ЗКП РС из 2011. не сме да буде крај реформе српског кривичног процесног законодавства. Напротив, неопходно је наставити рад на реформи и нормирати на другачији начин поприличан број садашњих решења која нису у функцији прокламованог циља реформе (стварање нормативне основе за ефикаснији поступак али не на уштрб међународних аката и националним законодавством загарантованих слобода и права субјеката

кривичног поступка). Сходно овоме, а имајући у виду аргументе изнесене у дисертацији, став је кандидаткиње да рад на предстојећој реформи мора обухватити и сегмент мера лишења и ограничења слободе од стране полиције. Посматрано у том контексту, немали број питања би требало, најблаже речено, још једном анализирати током рада на наставку реформе. Нпр. решење Законика по којем се лице лишено слободе од стране полиције може и после осам сати „због неотклоњивих сметњи“ спровести надлежном јавном тужиоцу (чл. 291. ст. 3. ЗКП). Ово пре свега из разлога што је појам *неотклоњива сметња* тако широк и тако неодређен да се под њега може подвести много тога, чиме се пружа и могућност злоупотребе оваквог једног изузетка. Из ових разлога, чини се да би далеко адекватније решење било оставити нешто дужи рок у којем је полиција обавезна да лице лишено слободе приведе јавном тужиоцу (нпр. максимално десет сати) или прецизно конкретизовати разлоге могућности одступања од предвиђеног рока од осам сати као правила (нпр. само услед нужности пружања хитне лекарске помоћи лицу лишеном слободе). Са оваквим начином регулисања овог питања избегла би се свака могућност његове злоупотребе што је сада, мора се признати, могуће.

У раду се примећују и одређени недостаци у законском тексту, када је реч о примени мере задржавања осумњиченог (чл. 294. ст. 2. ЗКП) Наиме, с обзиром на то да се ради о мери лишења слободе неопходно је као елемент решења предвидети и навођење разлога за задржавање, што би се, у највећем броју случајева, сводило на неки од разлога за одређивање притвора. Даље, ту је и степен сумње који је прокламован као неопходан елемент решења о задржавању осумњиченог (чл. 294. ст. 2. ЗКП). То су основи сумње, што кандидаткиња сматра неадекватним законским решењем, јер је полицијско хапшење једна од ситуација након које јавни тужилац може одредити задржавање, а за то је неопходан виши степен сумње, односно основана сумња, па би у том случају законодавац требало да постави алтернативу основа/основана, у зависности од ситуације која је претходила одређивању мере задржавања. Затим, ту је и предлог да се временски оквир за задржавање продужи у случају тероризма (нпр. 72 часа). Потом, ту је и немали број решења важећег Законика која се тичу новог концепта истраге и места и улоге полиције у њој која такође морају бити преиспитала и сл.

Резултати истраживања изложени у докторској дисертацији мр Драгане Чворовић поред научног значаја могу бити од користи и домаћем законодавцу, будући да је кандидаткиња настојала да учини и конкретне предлоге за новелирање, примену и тумачење појединих законских решења. Комисија је мишљења да докторска дисертација мр Драгане Чворовић под насловом „Лишење и ограничење слободе од стране полиције“ представља квалитетно, занимљиво и одговорно спроведено истраживање које може бити и од практичног значаја у предстојећој даљој реформи кривичног процесног законодавства Србије.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом „Лишење и ограничење слободе од стране полиције“ мр Драгане Чворовић и свега претходно изложеног Комисија налази да је дисертација урађена у складу са

одобреном пријавом, да је одликује добар методолошки приступ и добро промишљен концепт рада, уз складно коришћење релевантне научне литературе. Дисертација која је предмет овог реферата је у свим својим деловима и саопштеним резултатима оригинално научно дело, плод самосталног истраживачког поступка и промишљања, па н а основу тога и свега што је већ претходно наведено, Комисија има задовољство да

п р е д л о ж и

Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће мр Драгана Чворовић бранити предметну докторску дисертацију, а у чијем саставу ће бити потписници овог извештаја.

У Београду, 13. новембра, 2015. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Милан Шкулић,

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Горан Илић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Војислав Ђурђић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Нишу
